

Investeer in duurzaam besef nieuwe generatie

Leren wat er komt kijken bij een duurzame ontwikkeling van de samenleving begint in het basisonderwijs, daarvan is André de Hamer overtuigd. De voormalig docent is gangmaker van de Duurzame PABO. "Dit is het netwerk van pedagogische academies en basisscholen om duurzame ontwikkeling in het onderwijs de plek te geven die het verdient. Investeren in de nieuwe generatie burgers en beslissers kan niet vroeg genoeg beginnen."

JAN DE GRAAF

De leraar van de toekomst, de pabo-student, vervult in de ogen van André de Hamer een spilfunctie om de Nederlandse jeugd enthousiast te maken voor het dichterbij brengen van een duurzame samenleving. Dat is ook de kracht van Duurzame PABO, een onafhankelijke stichting van en voor alle pabo's en basisscholen in Nederland. "Het belang van meer duurzaamheid, goed zorgen voor jezelf, de ander en je omgeving, wordt gelukkig in de maatschappij meer en meer gezien als iets wat heel erg nodig is. Anders dan enkele jaren terug wordt de vraag of duurzaamheid een plek verdient in het onderwijs tegenwoordig nooit meer gesteld. Het is een vanzelf-

sprekendheid geworden. Duurzame PABO ondersteunt studenten, leerkrachten en docenten die deze taak oppakken. Ook het ministerie van Onderwijs is om en vindt zelfs dat duurzaamheid een duidelijke plek moet krijgen in het nieuwe curriculum."

"Ik heb meegeschreven over dit onderwerp omdat ik graag aandacht besteed aan duurzaamheid. Met dit verhaal kon ik weer een klein steentje bijdragen.

"Mara Broere (pabostudent Marnix Academie):

Onderwerp leeft

De ervaring leert dat het onderwerp enorm leeft bij basisschoolleerlingen. Gevolg is dat er tegenwoordig van alles op dit gebied plaatsvindt, vertelt De Hamer enthousiast. "Er zijn zelfs scholen die duurzaamheid bij alle facetten van het onderwijs betrekken. Dit noemen we de 'whole school approach'. Dat gaat van het curriculum, het gebouw en het personeelsbeleid tot aan de relaties met de omgeving. Er is geen school die geen duurzaamheidsinitiatieven ontplooit. Vaak gebeurde dit overigens onbewust, maar nu wordt het herkend en erkend. Steeds vaker valt het kwartje van 'oh wacht eventjes, wat wij hier doen is wel degelijk onderdeel van een groter plaatje'."

André de Hamer: “Het onderwerp leeft enorm bij basisschoolleerlingen”

FOTO: ARIE KIEVIT

Dit bleek eens te meer in een serie interviews van De Hamer afgelopen najaar in het kader van een nieuw curriculum voor de basisschool en het voortgezet onderwijs. Onder de naam ‘Curriculum.nu’ zijn 150 leraren en schoolleiders sinds ruim anderhalf jaar aan de slag in negen ontwikkelteams. “Zij hebben inmiddels al vier bouwstenen duurzaamheid ontwikkeld. Ik vroeg me af of deze nu al in de praktijk worden gebracht en ging op zoek. Het leverde inspirerende gesprekken op met onderwijsprofessionals uit primair en voortgezet onderwijs. Hieruit kwam naar voren dat door het hele land nu al invulling wordt gegeven aan deze vier bouwstenen, fantastisch. Zelfs op ‘doorsnee scholen’ gebeurt al heel veel.”

Kweekvijvers

Volgens De Hamer zijn juist de pabo’s kweekvijvers om op dit succes voort te bouwen. Niet alle onderwijsinstellingen zijn echter voldoende gespitst op dit onderwerp. “Er zijn pabo’s waar alles met elkaar verweven is, tot op gebouwniveau aan toe. Maar er zijn ook nog steeds pabo’s die kansen op dit gebied laten liggen. Bijvoorbeeld waar zij duurzaamheid neerzetten als iets dat alleen maar over milieu gaat. Natuurlijk is er genoeg over milieuonderwerpen te vertellen, maar duurzaamheid gaat veel dieper en breder.”

‘Jaarlijkse voorleesdag is hét moment om leerlingen en studenten te enthousiasmeren’

In dit verband noemt hij het een goede zaak dat bedrijven steeds meer op school komen en – omgekeerd – leerlingen een kijkje nemen in de toepassing van duurzame maatregelen in een bedrijf. “Sowieso zijn er steeds verdergaande initiatieven om samenleving en school meer met elkaar te verweven.”

Missiewerk

Onder studenten leeft het onderwerp wel, maar er is zeker missiewerk nodig om hen daadwerkelijk te enthousiasmeren. “De meeste studenten kiezen immers niet voor de pabo vanwege natuur en milieu, maar

omdat ze graag met kinderen willen werken. Als zij bij hun stages zien dat de leerlingen geïnteresseerd en gemotiveerd zijn rondom duurzaamheidsaspecten, dan gaan studenten daar vaak in mee. Ze raken al gauw minstens zo geïnteresseerd als de leerlingen die ze les geven. En dat is niet zo gek, want dáárin zit hun motivatie.”

Voorleesdag

De jaarlijkse voorleesdag is een prachtig initiatief om leerlingen en studenten te enthousiasmeren, zo leert de praktijk. Dit jaar vindt op 9 oktober alweer de twaalfde editie plaats van dit evenement. Ieder jaar wordt voorafgaand aan de dag een verhalenbundel gemaakt. “We doen dit samen met Duurzaam Door en Grootouders voor het Klimaat, een initiatief van Urgenda. De studenten en enkele grootouders schrijven de verhalen, dit jaar over kleding. We hebben ze eerst een briefing gegeven met achtergrondinformatie over de kledingindustrie en wat voor stappen je kunt nemen richting duurzame kleding. Een selectie van de verhalen

‘Ik schrijf graag gedichten en als ik daarmee kinderen en volwassenen op een ludieke manier kan laten nadenken over een probleem op de wereld, dan sla ik twee vliegen in een klap!’
Dominique Bosman (pabostudent Hogeschool Utrecht):

mijn ontwerpen zijn gemaakt van gerecyclede materialen: verschillende stoffen vormen samen iets nieuws

Joos Ockels en Leen van Dijke zullen dan voorlezen aan basisschoolleerlingen.

Voor iedere leeftijd in de basisschool zijn er verhalen. Hieraan zijn ook lessen gekoppeld. "We weten dat de scholen het erg waarderen om echt een boek in handen te hebben met verhalen en lessen die ze vaker kunnen gebruiken. Deze staan tevens online op dagvandeduurzaamheid.nl, met nog veel meer informatie dan we in de boeken kwijt konden. Uit iedere editie kan een school vervolgens vrijwel eindeloos putten. Scholen maken hier behoorlijk gebruik van."

Vernieuwing curriculum

Voor de komende jaren spreekt De Hamer de wens uit dat het 'avontuur' een verdere vlucht neemt. "De grootse kans zit in de vernieuwing van het curriculum. Er ligt een naar mijn idee goed voorstel met flink wat verbeterpunten ten aanzien van het huidige curriculum. Alleen verhindert de huidige crisis dat hier een besluit over wordt genomen, heel jammer. Het is dus nog even spannend hoe en wanneer dit zal gebeuren, maar juist hier ligt een grote kans om duurzaamheid structureel in te bedden in het onderwijs. Dan kan niemand er meer om heen." ●●●

FOTO: ARIE KIEVIT

FOTO: YVETTE WOLTERINCK

die ze hierover schrijven komt in het boek, samen met tekeningen van basisschoolleerlingen. Op de dag zelf worden de verhalen op duizenden scholen voorgelezen. Deels gebeurt dit door bekende Nederlanders,

'De grootse kans zit in de vernieuwing van het curriculum'

variërend van burgemeesters en wethouders tot mensen uit het bedrijfsleven of van radio en televisie. Dit laatste trekt extra de aandacht, ook van ouders en pers. Afgelopen jaar waren er maar liefst 8.000 voorleesmomenten." De kickoff vindt dit jaar plaats in Circl, het platform op de Amsterdamse Zuidas waar maatschappij en samenleving samen in beweging komen voor een duurzame wereld. Onder andere Job Cohen, Petra Laseur, Wilco van Rooijen, Herman Wijffels,

'Ik vind duurzaamheid wel belangrijk. Kleding die wij zelf niet meer dragen, maar nog goed is wordt naar kledingcontainers gebracht en andere artikelen naar de kringloop. Ik ben er wel bewust van en probeer hier ook wel wat aan te doen, zoals: de fiets in plaats van de auto bij kleine stukjes en niet uren onder de douche en de lampen niet aan laten staan.'
Masja Veenhuizen - de Vries
(pabostudent NHL-Stenden)

Doe mee!

André de Hamer roept op om vooral mee te doen aan de voorleesdag op 9 oktober. "Iedereen kan zich vanaf 1 mei opgeven op dagvandeduurzaamheid.nl of contact opnemen met een school om daar voor te lezen." Voor bedrijven zijn er diverse mogelijkheden om hun steentje bij te dragen. "Allereerst door met zoveel mogelijk werknemers voor te lezen. Verder kan men dit initiatief ondersteunen met een advertentie in het boek of door het delen van voorbeelden uit de eigen praktijk." Neem hiervoor contact op met De Hamer, andredehamer@duurzamepabo.nl / 06 42211713.